

Az örömszene szürke hősei

Az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete, az UNESCO, Herbie Hancock amerikai dzsessz-zongorista és zeneszerző javaslatára 2011-ben április 30-át Nemzetközi Jazz Nappá nyilvánította. E jellegzetes és nagy múltú szórakoztató-zenei irányzat emléknapja így jelenleg a legfiatalabb zenei ünnep.

Egy bukaresti vendégfellépés után, 1927-ben. Az együttes tagjai (balról jobbra): Stanczu Mariska, Neszmélyi Böske, Stanczu Zsófia, Stanczu Vilma, Neszmélyi Izsóné, Weber Fany és elmaradhatatlan fellépő társuk, Ria kutya.

A fekete rabszolgák hajdani szabad örömszene népies, majd városias tánczenévé vált, végül a koncertpódiumokat is meghódította, az operaházakba is bebocsátást nyert, komolyzenei babérokat is szerzett magának. A kezdetben polgárpukkasztó zenei formanyelv különféle változatai az idők során széles tömegeket hódítottak meg, kedvelőik, rajongóik száma mit sem csökkent az utóbbi évtizedekben. Ma már elmondható, hogy a dzsessz – számos egykori vetélystílusát alaposan túlélve – a harmadik évezred fiataljai között is jócskán lel magának rajongókat.

Nem lehet nem észrevenni, hogy az európai dzsessz – s benne legfőképp a német és magyar – ezer szállal kötődik a szinti és roma előadóművészekhez. (Sajátságos külön irányzatot is létrehoztak, amely „szinti szving” és „roma jazz” néven ismert.) A dzsesszmuzsika hazai élművészei közül talán elég csak *Bacsik Elek*, *Pege Aladár*, *Snétberger Ferenc*, *Szakcsi Lakatos Béla*, *Babos Gyula*, *Oláh Cumó Árpád*, *Roby Lakatos*, *Oláh Kálmán*, *Tony Lakatos* vagy *Balogh Csibe Jenő* nevét megemlíteni, hogy hihető legyen: rajtuk túl is hosszú még a romák sora.

Magát a dzsesszt is, a ragtime zenét, cigányzenekarok terjesztették el a Kárpát-medencében. A XIX–XX. század fordulóján, miután megteremtették a közönségigényt, versenyfutást diktáltak vele: még a hagyományos nótajátszó együttesek is elkölcsönöztek egy-két újmódi, dzsesszritmusú slágert, hogy hozzácsapják zenei kínálatukhoz.

Farkas Pali, *Farkas Vince*, *Banda Marci*, *iff. Berkes Béla*, *Brassói Kozák Dávid*, illetve az általuk vezetett zenekarok tagjai voltak a dzsessz magyarországi úttörői. A fővárosban és a hanglemezipiacon vívott küzdelem a vidéki városokban működő muzsikusokra is hatott. Az 1920-as évek közepétől már önálló, kizárólag dzsesszt játszó zenealakulatok is létrejöttek.

Mi most egy ebben az időben már külföldinek számító, rendkívül különleges, s mára teljességgel

feledésbe merült erdélyi „zenebanda” felidézésével emlékezünk ezekre az időkre. 1927-ben járunk, amikor a kor legolvasottabb magyar képes újságja, a Tolnai Világlapja e hírt röpíti szét: „London legújabb szenzációja a női jazz-band, amely a nemében, illetve a nők nemében az egyedüli modern zenekar... Kilenc, részben elég csinos, részben nem elég csinos, részben pedig egyenesen csintalan hölgyről van itten szó. Furcsa kosztümjeikben lelkesen kezelik a szaxofont, a hegedűket és a dobokat. Szellemi és tényleges vezérük: Hilda Ward kisasszony. Kétségkívül hatásos a kilenc hölgy jazz-bandje, ám a klasszikus kilenc műzsa bizonyosan megfordulna sírjában, ha utódait egyszer munka közben megpillantaná.”

Az élcélődő hírlapírónak, így az olvasóknak sem lehetett tudomása róla, hogy Erdély szegletében ugyancsak működik csupa nőből álló dzsessz zenekar. Persze ez érthető: a Trianont követő első évtizedben Székelyföld távolabbinak tűnt és magába zártabb volt, mint Fokföld vagy az eszkimóként ismert iniut közösségek.

Az 1925-ben megalakult és jelenlegi ismereteink szerint 1928-ig működött „Harigar Jaz Band” Marosvásárhelyt, az ottani Apolló étterem nevezetessége volt. Három hegedűsből, egy dobosból, egy zongoristából és egy cimbalmosból állt az együttes. Szokatlan formáció, annyi szent! Tagjai nemcsak abban voltak kivételesek, hogy hölgyzenészként épp az „örült dzsessz” mellett kötelezték el magukat, hanem abban is, hogy mind a hatan romák voltak. Ráadásul nem is azonos származásúak. A „Jaz Band” vezetője, Neszmélyi Böske (a prímhegedűs) és édesanyja (Neszmélyi Izsóné született Szilágyi Aranka, a zongorista-énekes) romungro volt, azaz magyar cigány, a Stanciu nővérek (a cimbalmos Sophia, a két hegedűs Maria, és Vilma) temesvári román-cigány muzsikuskaládából származtak, míg a dobütőket a németajkú roma, Weber Fáni (időnként Fany) kezelte.

A Stanczu lányok közül (akik így, furcsán elmagyárosítva használták a nevüket) Sophia/Zsófia volt a legsokoldalúbb. Cimbalmon és tangóharmonikán egyaránt művészién játszott. Az együttes feloszlása után Kolozsváron élt, az 1970-es években költözött haza szülővárosába, Temesvárra egy rokonához. Vilma egy magyar férfihoz ment feleségül, és akkortól Bernáth Vilma néven szerepelt. Haláláig Kolozsvárott élt. Közele ismerősei jó hegedűsként és „értékes jellemű” asszonyként emlegették. A csapat legkomolyabb egyénisége volt. Ritkán mosolyogta el magát, noha folyton látványos vidámságra biztatták, hisz igazi örömmel játszottak, így ez kötelező külsőségnek számított.

Stanczu Vilma

Neszmélyi Böskéről csak annyit tudunk, hogy 1898-ban született Budapesten. (Fivére Ábrahám Pál zenekarának zongoristája volt Berlinben.) A sors messzire vetette: Ausztráliában, Melbourne-ben hunyt el 1985-ben.

A kis zenekart nem kapta szárnyaira a hír. Nem is alkotott jelentőset. Néhány éven át azonban furcsa muzsikájukkal estéről estére vidámságot csaltak a vendégek arcára, egzotikus ritmusú dallamaikkal távoli tájakra, a szabadság végtelenségébe csábították lelkeiket. Magyar-, román- és német cigány felmenőikkel mind a romák, mind az erdélyi népek-nemzetek egymásrataltságáról is szép példával szolgáltak. Egy-két sárgult, repedezett, felkarcolt fényképfelvétel és pár megfakul emlékfoszlány, mindössze ennyi maradt utánuk.

Mégis úgy illik, hogy legalább néha, ne csak a művészet óriásaira, hanem hétköznapi, szürke, apró hőseire is emlékezzünk. Abban, hogy dzsessz világenévé vált nekik, a sok-sok névtelennek is igen fontos szerep jutott.

- háes -

Dr. Szalayné dr. Sándor Erzsébet a nemzetiségek jogaiért felelős
ombudsmanhelyettes közleménye

a Lengyel-Magyar Barátság Ünnepnepjáról

A magyar Országgyűlés és a lengyel Szejm 2007 márciusában a lengyel és a magyar nép történelmi barátságáról megemlékezve, március 23-át a Lengyel-Magyar Barátság Ünnepnepjává nyilvánította. Bár a nemzeteink közötti történelmi, vallási és kulturális kötelékek sokszínűsége és szilárdsága széles körben ismert országaink lakói körében, e jeles nap alkalmából érdemes kiemelni azt a – viszonylag ritkábban említett – tényt is, hogy a magyarországi lengyel közösség hazánk tizenhárom államalkotó nemzetiségének egyike.

Magyarország területén sok évszázada élnek lengyelek, és bár létszámuk a történelem viharai és az országhatárok változása következtében sokszor változott, a kisebbségi lengyel közösségek és a magyar többségi társadalom viszonyát mindig egymás értékeinek megbecsülése, a harmonikus együttélés jellemezte. A két nép közötti hagyományos barátságra tekintettel lengyel nemzetiségű magyar honfitársaink saját identitásuk, nyelvi és kulturális hagyományaik ápolása mellett így a lengyel-magyar kapcsolatok fejlesztésének, e közös tradíció élővé tételének és fenntartásának is fontos tényezői.